

Til Bioteknologirådet

Oslo 4 mai 2018

Innspill til forslag om endring av genteknologiloven

Det vises til vår foreløpige uttalelse datert 5 desember 2017. Nettverk for GMO-fri mat og fôr og mange av våre medlemsorganisasjoner har brukt mye tid de siste månedene på å drøfte spørsmålene reist av Bioteknologirådet. Dette innspillet gir derfor et mer utfyllende svar på våre synspunkter og er basert på innspill fra medlemmene og behandlet av styret. Vi gjør oppmerksom på at mange av våre medlemsorganisasjoner sender egne innspill med utgangspunkt i sine arbeidsområder.

Mange positive avklaringer

Det er positivt at Bioteknologirådet inviterer til en bred debatt om utvikling og bruk av genteknologi. Det er også positivt at forslaget viser stor enighet om at alle GMO-er skal reguleres gjennom loven og at kriterier om samfunnsnytte, bærekraft og etikk skal omfatte alle søknader. Vi er også glade for at et stort flertall mener alle GMO-er må være sporbare og merkes.

Den norske genteknologiloven og forholdet til EØS-avtalen

Norge har et varig unntak i EØS-avtalen knyttet til Genteknologiloven. Unntaket innebærer at lovens kriterier om bærekraft, samfunnsnytte og etikk kan legges til grunn i vurderingen av om en GMO skal godkjennes i Norge eller ikke. Dette unntaket gir Norge en større handlefrihet enn land i EU til å vurdere hvilke GMO-er vi velger enten å godkjenne eller å ikke godkjenne. Norge har blant annet brukt denne handlefriheten til et generelt forbud mot produksjon, import og utsetting av alle genmodifiserte produkter som inneholder gener som koder for antibiotikaresistens. Dette ble vedtatt av Stortinget i 1997.

Et annet eksempel på hvordan Norge har brukt sin handlefrihet er regjeringens vedtak i 2017 om å nedlegge forbud mot maislinje 1507 som er resistent mot glufosinat-ammonium. Dette er et sprøytemiddel som er forbudt i Norge på grunn av negative helse- og miljøeffekter.

Regjeringen begrunnet vedtaket med at det var sannsynliggjort at de etiske motforestillingene var så betydelige i befolkningen at dette rettferdiggjør et forbud av hensyn til offentlig moral. Beslutningen i denne saken ble basert på de etiske hensynene alene og vist til som selvstendig nektelsesgrunnlag.

Grunnlaget for unntaket i EØS-avtalen er at genteknologiloven er mer restriktiv enn EU's lovverk på området. Dersom Norge skulle velge å liberalisere genteknologiloven vil dette kunne svekke den rettslige og politiske begrunnelsen for selve unntaket. Enhver endring av loven vil kunne innebære en risiko for at unntaket blir utfordret.

Bioteknologirådet har ikke foretatt en juridisk vurdering. På side 42 i dokumentet står det at rådet ikke har «vurdert hvilke endringer som kan gjennomføres ved justering av norsk lov eller lovtolkning, kontra hva som eventuelt krever endring av internasjonalt lov- og avtaleverk som EØS-avtalen, m.m.»

Nettverk for GMO-fri mat og fôr mener på denne bakgrunn at forholdet til EØS-avtalen må avklares før det eventuelt settes i gang en prosess med forslag til lovendringer. Det bør også avklares hvorvidt Norge står fritt til å gjeninnføre dagens lov dersom en liberalisering skulle vise seg ikke å fungere etter hensikten.

Dagens lov er fleksibel og tilpasset teknologiutviklingen

En hovedbegrunnelse for forslaget om nivådeling synes å være et ønske om større fleksibilitet i reguleringen av GMO-er. Nye og mer presise genteknologimetoder ventes å gi mer nyttige GMO-er, og det stilles spørsmål ved om en lov fra 1993 er tilpasset de nye teknologiene.

Etter vår vurdering er hensynet til fleksibilitet ivaretatt i dagens lovverk. I genteknologiloven stilles samme krav til alle GMO-er på et overordnet nivå, men det er differensierte krav til konsekvensutredning og vitenskapelige testforsøk til planter, dyr og mikroorganismer. Eksempelvis deles dyr inn i insekt, fisk, pattedyr og fugler. Det er detaljert beskrevet hvilke spesielle risikofaktorer som bør undersøkes for hver av disse, og hvilke metoder søkerne bør bruke. Dersom det er lav risiko er kravene til utredning og testing mindre omfattende. I konsekvensutredningsforskriften står det også at når vi har tilstrekkelig erfaring med visse typer søknader, kan kravene endres. Det ligger derfor inne en mulighet for mindre omfattende prosedyrer etter hvert som man får erfaring med trygg bruk.

I konsekvensutredningsforskriften til genteknologiloven og i EU-regelverket åpnes det for at det kan lages nye retningslinjer som er tilpasset nye teknikker, nye organismer og nye bruksområder. Det finnes altså allerede et handlingsrom for å lage mer finmaskete retningslinjer dersom det skulle vise seg hensiktsmessig. Det bør også stimuleres til å ta i bruk nye metoder som OMICS- teknologi, som gjør det mulig å redusere antall feltforsøk og dyreforsøk. Dette kan også bidra til å forenkle godkjenningprosessen for søkerne.

Med nye genteknologier er det sannsynlig at flere aktører vil ta i bruk genredigering i deler av sin virksomhet. Dersom dagens lov blir oppfattet som et hinder for forskning og utvikling anbefaler vi at det settes av ressurser for å informere om gjeldende veiledningsdokumenter og hvilke krav som stilles til de ulike typer GMO-er.

Nettverk for GMO-fri mat og fôr mener dagens lov gir mulighet for en effektiv og fleksibel forvaltning. Veiledningsdokumentene bør oppdateres i takt med den teknologiske utviklingen, og det bør settes av ressurser til styrket informasjon og brukerveiledning

Føre-var-prinsippet må legges til grunn

Genteknologiloven bygger på føre-var-prinsippet. Begrunnelsen er at den regulerer teknologier som vi ikke har tilstrekkelig erfaring med.

Flertallet i Bioteknologirådet foreslår en nivådeling med en egen kategori som kun skal ha meldeplikt. Denne kategorien (Nivå 1) gjelder GMO-er hvor gen-endringen er liten og hvor denne ifølge forslaget «kunne ha skjedd naturlig». Forslaget er problematisk fordi små endringer i DNA kan føre til store endringer i cellen eller organismen. Det er også svært mye vi ikke vet om hvordan gener spiller sammen. Endringer som skjer naturlig kan også ha uheldige konsekvenser.

Når det er usikkerhet skal føre-var-prinsippet legges til grunn. Etter vår vurdering har vi ikke tilstrekkelig kunnskap om genredigering per i dag til å forhåndsdefinere hele kategorier i forhold til behov for konsekvensanalyser.

Alle GMO-er er forskjellige med tanke på både tilsiktete og utilsiktete genetiske endringer, egenskaper, spredningsevne, miljøet de skal settes ut i, og samspillet med dette miljøet. Genetiske endringer og egenskaper sier oss noe om risiko, og om bærekraft, samfunnsnytte og etikk, men ikke alt. Noen ganger er andre ting viktigere, for eksempel evnen organismen har til å spre seg i naturen. GMO-er skal derfor som prinsipp vurderes fra sak til sak.

Nettverk for GMO-fri mat og fôr er spesielt bekymret for utilsiktede effekter på økosystemene ved utsetting av både «gamle» og «nye» GMO-er. Vår vurdering er at det er forsket for lite for eksempel på effekter på insekter og mikroorganismer i jord og akvatiske systemer.

Dersom de nye teknologiene blir så effektive og lett tilgjengelige som det i dag tyder på, vil resultatet kunne bli at et stort antall nye GMO-er settes ut i naturen. Risikoen for uønskede effekter i økosystemene vil øke i takt med tempo og omfang. Denne nye situasjonen gjør det ekstra viktig å ha en god regulering og overvåking.

Nettverk for GMO-fri mat mener føre-var prinsippet må legges til grunn i vurdering av alle GMO-er og at det derfor er nødvendig med en sak til sak behandling som i dag

Krav til sporbarhet og merking

Mulighet for sporing er en forutsetning både for å merke produktene og for muligheten til å overvåke eventuelle effekter for økosystemene.

Det bør settes av ressurser til forskning på nye detekteringsmetoder. I tilfeller der det ikke er mulig å påvise at produktet er genmodifisert må det stilles krav om annen type dokumentasjon ved søknad og registrering slik som i dag.

For matprodusenter i Norge kan det bli en utfordring dersom EU vedtar nye regler for bruk og merking av genredigerte organismer som avviker vesentlig fra norske regler. Det er viktig at myndighetene utreder konsekvenser og tiltak dersom en slik situasjon skulle oppstå.

Norske forbrukere er svært opptatt av retten til å gjøre informerte valg. I en befolkningsundersøkelse gjennomført av Statens Institutt for forbruksforskning (SIFO) i 2017, på oppdrag fra Nettverk for GMO-fri mat og fôr, kommer det fram at merking er svært viktig

for folk flest. I undersøkelsen kom det også fram at hovedgrunnen til at folk er bekymret for GMO er eventuelle negative konsekvenser for natur og økosystemene. Vi vet også at muligheten til å velge GMO-frie alternativer er viktig for matprodusenter.

I SIFO rapporten kom det fram at norske forbrukere har et nyansert syn på bruk av GMO. Selv om et stort flertall av de spurte var negative til sprøytemiddel- og insektresistente GMO-er, var de langt mer positive dersom framtidige GMO-er kan bidra til en mer bærekraftig matproduksjon.

Vi anser det som sannsynlig at genredigering vil bidra til mer nyttige GMO-produkter som forbrukere og produsenter vil kunne etterspørre. Merking vil derfor være viktig for å kunne foreta informerte valg også i favør av GMO-alternativer.

Nettverk for GMO-fri mat og fôr mener det må stilles krav til sporbarhet og merking. Dette er viktig for å ivareta både forbrukere og produsenters rett til å gjøre informerte valg og for muligheten til å overvåke økosystemene

Genteknologiloven kan bli et viktig verktøy i årene som kommer

Det har vært bred enighet i Norge om at de insekt- og sprøytemiddelresistente GMO-ene ikke har bidratt til samfunnsnytte eller bærekraft. Norge har lagt ned forbud mot GMO til matproduksjon fram til i dag.

I tiden som kommer kan vi forvente et større mangfold av søknader og type GMO-produkter. Forhåpentligvis vil det komme produkter med større nytteverdi for forbruker og produsent. Det er derfor i årene som ligger foran oss at den norske genteknologiloven virkelig kan komme til praktisk anvendelse.

I Norge har befolkningen stor tillit til myndighetene på genteknologiområdet sammenliknet med andre land. Vi tror dette er en stor fordel også for næringsaktører som ønsker å ta i bruk genmodifisering. En godkjenning gjennom dagens lov vil gi den beste trygghet for at produktet er grundig vurdert og testet før godkjenning.

Viktigheten av åpen debatt

Genteknologiloven slår fast at alle som ønsker det, har rett til å si sin mening om en GMO-søknad gjennom offentlig høring. Dette er en viktig demokratisk verdi, og også et prinsipp i EU-regelverket og Cartagena-protokollen under FN-konvensjonen om biologisk mangfold. Norge har også sluttet seg til Aarhus-konvensjonen som spesifikt understreker befolkningens rett til åpen informasjon og til å bli hørt i spørsmål om GMO. I forslaget om å innføre en egen kategori kun med meldeplikt antas det i forslaget fra Bioteknologirådet at det ikke vil bli rom for offentlig høring for nivå 1.

Vi kan ikke regne med at myndighetene eller Bioteknologirådet har oversikt over hva alle berørte parter mener i hver enkelt sak. Vi tror det er uklokt å innskrenke den offentlige debatten, ikke minst fordi dette vil kunne svekke tilliten både til myndighetene og til produkter som har fått godkjenning.

Nettverk for GMO-fri mat og fôr mener det er en viktig demokratisk verdi at befolkningen har rett til åpen informasjon og til å bli hørt i spørsmål om GMO. Åpne høringer er viktig for tilliten til myndighetene og til produkter som har fått godkjenning gjennom loven.

Regjeringen har fastsatt mer forutsigbar saksbehandling

I juli 2017 fastsatte Klima- og miljødepartementet nye rutiner for saksbehandling av GMO-er. Med de nye rutinene blir saksbehandlingstiden vesentlig forkortet og med klare frister for innspill. Dette vil gi et mer effektivt system, og dermed ivareta ønsket om å skape større forutsigbarhet for selskaper som søker om godkjenning.

Hovedkonklusjoner

Nettverk for GMO-fri mat og fôr mener:

- 1. Forholdet til EØS-avtalen må avklares før det eventuelt settes i gang en prosess med forslag til lovendringer. Det bør også avklares hvorvidt Norge står fritt til å gjeninnføre dagens lov dersom en liberalisering skulle vise seg ikke å fungere etter hensikten.*
- 2. Genteknologiloven gir i dag mulighet for en effektiv og fleksibel forvaltning. Veiledningsdokumentene bør oppdateres i takt med den teknologiske utviklingen, og det bør settes av ressurser til styrket informasjon og brukerveiledning.*
- 3. Føre-var prinsippet må legges til grunn i vurdering av alle GMO-er og det er derfor nødvendig med en sak til sak behandling som i dag.*
- 4. Det må stilles krav til sporbarhet og merking. Dette er viktig for å ivareta både forbrukere og produsenters rett til å gjøre informerte valg og for muligheten til å overvåke økosystemene.*
- 5. Det er en viktig demokratisk verdi at befolkningen har rett til åpen informasjon og til å bli hørt i spørsmål om GMO. Åpne høringer er viktig for tilliten til myndighetene og til produkter som har fått godkjenning gjennom loven.*

Med vennlig hilsen

Cesilie Aurbakken

Styreleder

Nettverk for GMO-fri mat og fôr

(sign)

Aina Bartmann

Daglig leder

Nettverk for GMO-fri mat og fôr

Postboks 9358, Grønland - 0135 Oslo/ aina.bartmann@gmofrimat.no /mobil + 47 913 50 074